АВТ
Т41

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ТИМЧИШИН ДМИТРО МИХАЙЛОВИЧ

УДК 343.98:343.344

ВИКОРИСТАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Київ – 2014

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Формування в Україні правової демократичної держави спрямоване на всебічну охорону прав і свобод кожного громадянина. У ст. 3 Конституції України зазначається, що людина, її життя, здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Після передачі 19 квітня 2007 року кримінального провадження за фактами вбивств до підслідності органів внутрішніх справ виникла низка проблем у розслідуванні кримінальних правопорушень зазначеної категорії.

Вирішення питань підвищення ефективності розслідування цих кримінальних правопорушень у нових умовах значною мірою залежить від чіткого й ефективного науково-технічного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України.

За офіційними даними МВС України[1], у 2010 році на території України за допомогою науково-технічних засобів та методів розкрито 171 359 злочинів, у 2011 році – 175 821 злочин, упродовж 2012 року – 180 198 злочинів. Особливе занепокоєння протягом останніх років викликають факти, що свідчать про значну кількість убивств в Україні. Так, в Україні кількість вчинених злочинів цієї категорії становила: у 2007 році – 3176, у 2008 році – 2967, у 2009 році – 2659, у 2010 році – 2552, у 2011 році – 2694 та у 2012 році – 2732.

Як показали результати аналізу слідчої практики, у працівників органів внутрішніх справ виникають певні труднощі при розслідуванні цих видів злочинів. Це пояснюється тим, що удосконалюється злочинний механізм убивств, з'являються нові їх види, удосконалюється професійна спрямованість та організованість, а їх динамізм потребує адекватних засобів стратегічного і тактичного порядку боротьби з цим явищем, розроблення відповідних наукових рекомендацій.

Проблеми методики розслідування вбивств певним чином досліджувались у вітчизняній криміналістиці переважно за часів, коли вбивства були підслідні прокуратурі. Водночас сьогодні існує необхідність у вивченні проблем їх розслідування органами внутрішніх справ, використанні новітніх науково-технічних засобів у їх розслідуванні та у формуванні специфічної методики розслідування.

Проблеми розслідування окремих видів злочинів традиційно розглядаються в рамках конкретних криміналістичних методик, які останніми роками зазнали відчутного якісного та кількісного розвитку. Проблема використання науково-технічних засобів і методів з метою виявлення та розслідування вбивств – одна з найважливіших у сучасній криміналістиці.

Загальні проблеми розслідування та попередження окремих видів злочинів розглядаються в роботах Ю. П. Аленіна, Л. І. Аркуши, В. Д. Басая, В. П. Бахіна, Р. С. Бєлкіна, В. Д. Берназа, В. В. Бірюкова, В. К. Весельського, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, В. А. Журавля, В. П. Захарова, А. В. Іщенка, Н. С. Карпова, І. І. Когутича, В. А. Колесніка, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, І. І. Котюка, Н. І. Клименко, В. С. Кузьмічова, В. В. Лисенка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова,

[1] Злочинність в Україні. Основні показники стану та структури злочинності за 2001–2011 рр. : стат. зб. – К. : ВПЦ МВС України, 2012. – 201 с.

Д. Й. Никифорчука, Ю. Ю. Орлова, М. А. Погорецького, М. В. Салтевського, Д. Б. Сергєєвої, В. М. Стратотова, О. Ю. Татарова, В. В. Тіщенка, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, В. Ю. Шепітька, Б. В. Щура.

Безпосередньо проблеми розслідування вбивств розглядалися у докторських дисертаціях В. Я. Горбачевського, В. П. Колмакова та О. С. Саінчина. Широке коло питань, пов'язаних з розслідуванням убивств, висвітлювалося в кандидатських дисертаціях О. О. Андреєва, І. В. Борисенка, В. І. Боярова, О. Ю. Булулукова, С. Ф. Здоровко, С. П. Зеленковського, Б. Н. Коврижних, Ю. Б. Комаринської, М. В. Костенко, І. В. Кубаревої, В. В. Польщикова, В. В. Семеногова, В. Л. Синчука, А. В. Старушкевича, М. И. Циганенка, А. М. Чорного, А. О. Шульги. Однак більшість опублікованих праць присвячено розробленню лише окремих питань розслідування вбивств, а проблематика використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств вітчизняними вченими висвітлювалася фрагментарно та не була предметом окремого самостійного монографічного дослідження.

Усе вищевикладене дає змогу стверджувати, що актуальність теми дослідження визначається об'єктивною потребою в подальшому розробленні криміналістичних методик використання науково-технічних засобів, що підвищують ефективність процесу розслідування вбивств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 12 лютого 2007 року № 105/2007, Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції», схваленої Указом Президента України від 27 жовтня 2009 року № 870/2009, Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2011 року № 1911, Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року № 1000/2011, Пріоритетних напрямів дисертаційних досліджень МВС України, що потребують першочергового розроблення і впровадження у практичну діяльність органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 рр., оголошених наказом МВС України від 29 липня 2010 року № 347. Тему дисертацію затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол від 27 листопада 2010 року № 19) та включено до планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2010–2012 рр., а також зареєстровано Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1446, 2010 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дослідження полягає в розробленні криміналістичних методик використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств й обґрунтуванні пропозицій щодо подальшого удосконалення науково-технічного забезпечення розслідування злочинів цієї категорії.

Для досягнення зазначеної мети необхідно було вирішити такі *задачі:*

– висвітлити стан наукового розроблення використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств;

– конкретизувати поняття «науково-технічний засіб» та охарактеризувати його ознаки;

– удосконалити класифікацію науково-технічних засобів;

– показати особливості діяльності суб'єктів використання науково-технічних засобів;

– охарактеризувати наукове забезпечення та правову регламентацію використання науково-технічних засобів;

– узагальнити практику використання науково-технічних засобів правоохоронними органами іноземних держав та надати пропозиції щодо їх використання в Україні;

– розкрити можливості використання новітніх науково-технічних засобів при розслідуванні вбивств на початковому та наступному етапах;

– висвітлити науково-технічне забезпечення огляду місця події за фактами вбивств;

– виявити специфіку науково-технічного забезпечення огляду трупа при розслідуванні вбивств;

– показати науково-технічне забезпечення проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного у вчиненні вбивства;

– виділити особливості науково-технічного забезпечення огляду предметів та зберігання речових доказів за фактами вбивств;

– підготувати практичні рекомендації щодо використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств.

Об'єкт дослідження – діяльність органів внутрішніх справ України в розкритті та розслідуванні вбивств.

Предмет дослідження – використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств.

Методи дослідження. При проведенні дослідження для вирішення поставлених задач використовувались у комплексі загальнонаукові та спеціально-правові методи. Методологічну основу дисертації становить *діалектичний метод* наукового пізнання соціально-правових явищ у їх суперечностях, розвитку та змінах, що дає можливість об'єктивно дослідити елементи криміналістичної характеристики злочинів та криміналістичні засади їх розслідування. *Порівняльно-правовий метод* використано при дослідженні законодавства про використання науково-технічних засобів та практики його застосування в Україні й зарубіжних країнах (підрозділи 1.3, 2.3, 3.3); *історико-правовий* – для розкриття еволюції поглядів учених на окремі проблеми, що стосуються предмета дослідження (підрозділи 1.1, 1.2); *догматичний* – при тлумаченні юридичних категорій; за його допомогою також поглиблено та уточнено понятійний апарат (підрозділи 1.1, 1.2); *системний* – при класифікації науково-технічних засобів, характеристиці особливостей діяльності суб'єктів їх використання й основних етапів роботи з доказовою інформацією (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); *статистичний* –

при ілюстрації теоретичних висновків даними вивчення державної та відомчої статистичної звітності (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); *соціологічний* – при вивченні правозастосовної практики, а також під час анкетування слідчих та оперативних працівників ОВС щодо особливостей використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств.

Емпіричну базу дослідження становлять систематизовані матеріали офіційної статистичної звітності МВС України за період 2007–2012 рр.; узагальнені результати вивчення 50 кримінальних справ про вбивства, що перебували у провадженні слідчих ОВС протягом 2007–2012 рр.; узагальнені дані опитувань 198 слідчих підрозділів розслідування злочинів вчинених проти життя та здоров'я особи МВС України з міста Києва, Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей; аналіз оглядів судово-слідчої практики, офіційних звітів та довідок, а також іншого практичного матеріалу ОВС України. При підготовці роботи використано власний досвід автора, набутий на посаді слідчого СУ УМВС України в Івано-Франківський області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в Україні на монографічному рівні, ґрунтуючись на положеннях загальної теорії криміналістики та узагальнення даних проведеного анкетування і результатів судово-слідчої практики, проведено ґрунтовне узагальнення проблем науково-технічного забезпечення розслідування вбивств, сформульовано положення і рекомендації щодо перспектив розвитку цього напряму діяльності та запропоновано конкретні шляхи їх реалізації в законотворчому процесі і практичній діяльності правоохоронних органів України. У дисертації обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

– науково обґрунтовано необхідність поняття «технічні засоби» змінити на термін «науково-технічні засоби»;

– встановлено тенденції формування та розвитку використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств, криміналістичній науці та експертній практиці;

– із сучасних позицій розкрито завдання, правові основи, принципи взаємодії та класифікацію суб'єктів використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств;

– показано можливості використання при розслідуванні вбивств таких науково-технічних засобів, як FARO Laser Scanner Focus3D та Google Earth;

– на основі використання зарубіжного досвіду запропоновано створити в ДНДЕКЦ МВС України картотеку зубів невпізнаних трупів, що підвищить ефективність розслідування вбивств;

удосконалено:

– поняття «науково-технічний засіб», «наукове забезпечення використання науково-технічних засобів», «правова регламентація використання науково-технічних засобів»;

– критерії та класифікацію науково-технічних засобів за суб'єктами використання, призначенням та видом;

– обґрунтування щодо доукомплектування наборів науково-технічних засобів GPS-навігаторами, з метою їх використання під час проведення слідчих (розшукових) дій, для прив'язки конкретного місця події за допомогою системи глобальної космічної навігації;

– тактика проведення огляду місця події та огляду трупа з використанням науково-технічних засобів за фактами вбивств;

– напрями використання науково-технічних засобів на початковому та наступному етапах розслідування вбивств;

дістали подальший розвиток:

– історичні засади становлення і розвитку використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств;

– механізм використання науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного;

– методика застосування науково-технічних засобів у процесі огляду предметів та зберігання речових доказів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження впроваджено як рекомендації та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній роботі* – результати дослідження можуть бути основою для подальшого розроблення теоретичних проблем використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств, тактики проведення слідчих (розшукових) дій та методики розслідування вбивств (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 11 жовтня 2013 року);

– *законотворчій діяльності* – для вдосконалення законодавчого та відомчого нормативно-правового регулювання діяльності з протидії вбивствам (акт впровадження Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 14 лютого 2013 року № 04-19/14-1150);

– *практичній діяльності* ОВС України – як рекомендації та пропозиції, що спрямовані на вдосконалення використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств (акти впровадження Головного слідчого управління МВС України від 5 жовтня 2012 року та Головного управління нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні Генеральної прокуратури України від 11 січня 2013 року);

– *навчальному процесі* – як матеріали для підготовки відповідних навчально-методичних і наукових видань та для проведення різноманітних занять з дисциплін «Криміналістика» та «Особливості розслідування окремих видів злочинів» (акти впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 25 вересня 2012 року; Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 27 листопада 2012 року; Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького від 11 грудня 2012 року; Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 20 грудня 2012 року).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Актуальні проблеми нормативно-правового забезпечення діяльності та професійної підготовки працівників правоохоронних органів» (м. Івано-Франківськ, 15 квітня 2011 року), «Проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства України на сучасному етапі» (м. Київ, 20 травня 2011року), «Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» (м. Одеса, 28 жовтня 2011 року), «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 24 лютого 2012 року), «Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі» (м. Харків, 5 жовтня 2012 року), «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (м. Київ, 11 жовтня 2012 року). «Реформування системи кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми» (м. Ірпінь, 16 листопада 2012 року).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у 12 наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – в іноземному науковому фаховому виданні, і сім статей – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Структура дисертації обумовлена її метою, задачами, об'єктом і предметом, а також логікою і послідовністю розкриття теми дослідження, викладення його результатів. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які містять у собі дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (312 найменувань) та чотирьох додатків (на 25 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 260 сторінок, з них основного тексту – 199 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; надано відомості щодо форм їх апробації; публікацій дисертанта, у яких відображено основні положення дослідження, а також структури та обсягу роботи.

Розділ 1 «Теоретико-методичні засади та стан науково-технічного забезпечення органів внутрішніх справ у кримінальному провадженні» складається з трьох підрозділів та присвячений криміналістичним засадам використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств.

У *підрозділі 1.1. «Поняття, класифікація та стан наукового розроблення використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств»* зазначається, що у практиці розкриття, розслідування і запобігання злочинам усе ширше застосовуються досягнення науково-технічного прогресу. Вирішення завдань щодо розкриття та розслідування злочинів можливе лише за умови застосування

комплексу методів, засобів і спеціальних знань. Засобами пізнання події злочину виступають методи, технічні засоби, за допомогою яких вони реалізуються, і спеціальні знання, необхідні для ефективного застосування методів і технічних засобів з метою одержання, обробки та передачі відповідної криміналістично значущої інформації.

Автором оцінено стан наукової розробленості проблеми та організації використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств, надано поняття «науково-технічний засіб» та наголошено на необхідності його введення в науковий обіг з метою позначення усіх технічних засобів («технічні засоби», «оперативно-технічні засоби», «технічні засоби отримання інформації», «технічні засоби візуального спостереження», «спеціальні технічні засоби», «електронні засоби контролю», «техніко-криміналістичні засоби», «технічні засоби фіксації»).

З'ясовано, що сфера застосування науково-технічних засобів ширша за сферу застосування криміналістичної техніки, оскільки вона виходить далеко за межі боротьби з правопорушеннями, а суб'єктами її використання є не тільки експерти-криміналісти, а й слідчі, прокурори, судді, оперативні працівники.

Запропоновано усі науково-технічні засоби, що використовуються у кримінальному провадженні, поділити на класифікаційні групи за походженням, цільовим призначенням, функціональним призначенням, галуззю наукового знання, видом, сферою використання, суб'єктом використання, з відповідно до завдань, що вирішуються за їх допомогою, з позицій кримінальної процесуальної науки, наборами, комплектами та комплексами науково-технічних засобів.

У *підрозділі 1.2. «Суб'єкти використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств»* зазначається, що суб'єктами використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств є слідчий відділу розслідування злочинів, учинених проти життя та здоров'я особи, СУ ГУМВС, УМВС, прокурор, керівник органу досудового розслідування, працівник оперативного підрозділу. Слідчий відділу розслідування злочинів, учинених проти життя та здоров'я особи, СУ ГУМВС, УМВС використовує науково-технічні засоби під час проведення слідчих (розшукових) дій у межах кримінального провадження за фактом вбивства, прокурор може давати вказівки або доручення про використання науково-технічних засобів, а також використовувати їх під час проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, керівник органу досудового розслідування надає вказівки слідчому про використання науково-технічних засобів, контролює їх виконання, а також використовує їх під час проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Працівник оперативного підрозділу використовує науково-технічні засоби під час виявлення вбивств чи проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій за дорученням прокурора або слідчого.

Спеціаліст та експерт є суб'єктами застосування науково-технічних засобів під час розслідування вбивств.

Для використання науково-технічних засобів достатньо професійних знань, а для їх застосування необхідні спеціальні знання. Застосовувати спеціальні знання можуть їх носії, які мають відповідні навички, а використовувати – сторони

кримінального провадження, які, відповідно до свого процесуального статусу, наділені таким правом.

У *підрозділі 1.3. «Наукове забезпечення та правова регламентація використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств»* зазначено, що наукове забезпечення як головне завдання науки криміналістики полягає в запозиченні досягнень природничих і технічних наук та розробленні наукових положень, методик і методичних рекомендацій з їх використання, з метою профілактики, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень загалом і вбивств зокрема як одних з найбільш суспільно небезпечних.

Розроблення наукових положень, методик та методичних рекомендацій з використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств включає в себе наукові здобутки криміналістів та процесуалістів (дисертаційні дослідження, монографії, навчальні посібники, підручники), які є науковим підґрунтям і джерельною базою для нашого дисертаційного дослідження.

Науково-технічні засоби, що використовуються в розслідуванні вбивств, спрямовані на збирання, дослідження та оцінку доказів і мають відповідати таким вимогам: 1) їх використання не повинно порушувати прав і законних інтересів сторін кримінального провадження; 2) мають бути безпечними для життя та здоров'я учасників слідчої (розшукової) дії та оточуючих громадян; 3) повинні забезпечити отримання об'єктивних даних і гарантувати встановлення об'єктивної істини; 4) не повинні суперечити етичній стороні.

Використання науково-технічних засобів у кримінальному проваджені – це чітко регламентована діяльність на законному та підзаконному рівнях. На рівні законів діяльність суб'єктів використання науково-технічних засобів регламентується КПК України, законами України °»Про міліцію», «Про прокуратуру», «Про судову експертизу». Відомча правова регламентація використання науково-технічних засобів під час розслідування вбивств характеризується короткою тривалістю дії підзаконних актів, які часто перезатверджуються.

Розглянуто основні напрями використання прокурором науково-технічних засобів шляхом здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Зазначено, що закони України та інші нормативно-правові акти регламентують використання рекомендованих криміналістикою науково-технічних засобів, КПК України легалізує дані, отримані в результаті їх використання, а наука криміналістика розробляє науково обґрунтовані методи, методики та рекомендації щодо їх використання.

Розділ 2 «Використання науково-технічних засобів на початковому етапі розслідування вбивств» містить три підрозділи та присвячений науково-технічному забезпеченню розслідування вбивств на початковому етапі.

У *підрозділі 2.1. «Використання науково-технічних засобів під час огляду місця події за фактами вбивств»* зазначено, що для успішного виконання завдань огляду місця події слідчий повинен володіти не лише тактикою дослідження матеріальної обстановки, а й тактично грамотно використовувати можливості науково-технічних засобів.

Матеріально-технічне оснащення слідчого повинно відповідати конкретним умовам та включати в себе спеціальні науково-технічні засоби, призначені для виявлення, фіксації, вилучення, попереднього дослідження, упакування, транспортування та зберігання слідової інформації.

Зазначено, що до виїзду на місце події слідчий відділу розслідування злочинів, учинених проти життя та здоров'я особи, СУ ГУМВС, УМВС України повинен підготувати необхідні науково-технічні засоби, більшість з яких зберігається в НДЕКЦ при ГУМВС, УМВС. Спеціаліст НДЕКЦ, отримавши від оперативного чергового повідомлення про виклик, формує набір науково-технічних засобів, що можуть бути використані на місці події за фактом виявлення трупа, – «криміналістичну лабораторію».

У *підрозділі 2.2. «Використання науково-технічних засобів під час огляду трупа за фактами вбивств»* визначено, що вбивства відрізняються від більшості інших злочинів наявністю трупа й необхідністю його огляду та судово-медичного дослідження. Під час розслідування вбивств огляд трупа здійснюється на місці події – у межах огляду місця події, та в морзі – у межах окремої слідчої дії.

Слідчий під час огляду трупа використовує науково-технічні засоби опосередковано, шляхом залучення спеціаліста в галузі судової медицини.

З'ясовано, що під час огляду трупа на місці події для дослідження трупних змін та суправітальних реакцій судово-медичний експерт застосовує такі науково-технічні засоби: ртутний термометр – для вимірювання температури повітря, води, трупа; електротермометр – для вимірювання температури трупа в тканинах печінки; динамометр – для дослідження трупних плям; металевий стержень чи лінійку – для виклику ідіомускулярної пухлини; неврологічний молоток – для проведення проби на механічне подразнення скелетних м'язів та сухожильних рефлексів; прилад для електроподразнення скелетних м'язів; розчин пілокарпіну й атропіну – для перевірки реакції очей; шприц туберкуліновий та голки – для ін'єкцій; хронометр – для засікання часу зміни кольору трупних плям; діагностичні таблиці, номограми.

Крім фахівця в галузі медицини, до огляду трупа на місці події залучаються інші спеціалісти, зокрема спеціалісти НДЕКЦ – експерти-криміналісти з криміналістичними валізами та пересувними криміналістичними лабораторіями. Саме до їх обов'язків належить пошук, виявлення, фіксація, вилучення та упакування слідової інформації.

Підрозділ 2.3 «*Удосконалення науково-технічного забезпечення початкового етапу розслідування вбивств*» присвячений головним напрямам удосконалення науково-технічного забезпечення розкриття та розслідування вбивств.

Упровадження науково-технічних досягнень у практичну діяльність працівники експертних підрозділів органів внутрішніх справ здійснюють за двома напрямами: а) безпосереднє використання новітніх засобів і методик у досудовому розслідуванні; б) інформування слідчих про науково-технічні досягнення та їх можливості.

Ознайомлення слідчих та експертів з новітніми досягненнями науки і техніки зазвичай (89 %) відбувається на курсах підвищення кваліфікації, що організовуються на базі відомчих навчальних закладів, ГСУ та ДНДЕКЦ, адже до організаційних засад, які позитивно впливають на діяльність експертної служби МВС України, належить своєчасне інформування практичних працівників про сучасні науково-технічні

можливості. Проте від появи новітніх науково-технічних засобів та методик їх застосування до їх використання на практиці зазвичай минає тривалий час, що пов'язано з недостатнім фінансуванням і матеріально-технічним забезпеченням експертних та слідчих підрозділів.

Автором наголошено на необхідності впровадження лазерного сканера, що призначений для обмірів і 3D візуалізації – FARO® Laser Scanner Focus3D. Технічні можливості зазначеного науково-технічного засобу мають перспективу використання під час розслідування вбивств, а саме для фіксації огляду місця події за фактами вбивств, учинених з використанням вогнепальної зброї та вибухових пристроїв (фіксація складної топографії місця події). Для виготовлення планів та схем місцевості, що використовуються як додатки до протоколу огляду місця події, необхідно застосовувати програмне забезпечення Google Earth.

Автором запропоновано включити GPS-навігатор до наборів науково-технічних засобів з метою використання під час огляду місця події за фактами вбивств. Показники координат, отримані за допомогою GPS-навігатора, можна заносити до протоколу. Надалі зафіксовані під час огляду місця події координати використовують для швидкого пошуку місця події під час слідчого експерименту.

Розділ 3 «Використання науково-технічних засобів на наступному етапі розслідування вбивств» складається з трьох підрозділів та присвячений головним напрямам використання науково-технічних засобів при розслідуванні вбивств на наступному етапі.

У *підрозділі 3.1. «Використання науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного»* з'ясовано, що науково-технічне забезпечення отримання зразків для експертизи в підозрюваного у вчиненні вбивства є необхідною умовою розслідування вбивств.

Використання науково-технічних засобів зазвичай спрямоване на роботу з матеріальними джерелами доказової інформації під час проведення слідчих (розшукових) дій, у яких підозрюваний не бере участі. Однак значну частину доказів вини особи у вчиненні вбивства отримують за допомогою науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій за його участі. У підозрюваного після затримання у вчиненні вбивства необхідно отримати низку зразків для експертизи шляхом використання різноманітних науково-технічних засобів для вилучення одягу та взуття, зразків мікрооб'єктів, нігтів рук, змивів з обох рук, відбитків обох рук, зразків волосся, крові, слини та запаху, а залежно від обставин провадження – й інших необхідних зразків.

За допомогою науково-технічних засобів докази вини особи у вчиненні вбивства збирають не тільки під час проведення невербальних слідчих (розшукових) дій, а й під час вербальних та змішаних слідчих (розшукових) дій (допит, допит і впізнання в режимі відеоконференції, слідчий експеримент).

На основі вивчення слідчої практики серед різноманітних науково-технічних засобів, що використовують у розслідуванні вбивств, визначено, що важливе місце посідають науково-технічні засоби відеофіксації (77 %), які відіграють головну роль в отримані та фіксації показань підозрюваного у вчиненні вбивства.

Наступною слідчою (розшуковою) дією, що спрямована на отримання, перевірку й уточнення зібраних доказів, є слідчий експеримент (ст. 240 КПК України). Під час проведення слідчого експерименту можуть проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення, відбитки та зліпки, що додаються до протоколу.

У *підрозділі 3.2. «Використання науково-технічних засобів під час огляду предметів та зберігання речових доказів»* звертається увага на те, що оцінка вилучених речей та предметів у процесуальному аспекті полягає в їх слідчому огляді.

Необхідність проведення огляду предметів, зазвичай, виникає у таких випадках: 1) для повного та всестороннього вивчення предметів необхідний тривалий час, а проведення тривалого огляду неможливе через обстановку на місці події, обшуку, виїмки; 2) у випадках ускладнення проведення огляду в повному обсязі на місці виявлення предметів унаслідок несприятливих обставин, які неможливо усунути (природні умови); 3) коли для виявлення, спостереження та фіксації матеріальних ознак предметів необхідні стаціонарні науково-технічні засоби; 4) у разі доцільності залучення до огляду спеціаліста та інших учасників процесу (потерпілого, підозрюваного), які не були присутні при виявленні предметів, якщо залишення цих предметів на попередньому місці пов'язане з ризиком їх втрати; 5) предмети, що підлягають огляду, надані установами чи громадянами безпосередньо органові, який здійснює кримінальне провадження; 6) коли необхідно провести додатковий огляд предметів (речових доказів) з метою перевірки встановлених попередніми оглядами фактичних даних з урахуванням інформації, отриманої з інших джерел під час досудового розслідування, перевірки висунутих версій, перевірки збереженості раніше оглянутих предметів та фіксації змін в їх матеріальних ознаках, ознайомлення слідчого з вилученими предметами, усунення недоліків, що були виявлені під час попередніх оглядів.

При проведенні огляду предметів науково-технічне виявлення охоплює два моменти: 1) відшукування слідів та інших особливих ознак об'єкта, що можуть мати значення; 2) виявлення невидимого і мало видимого при звичайних умовах спостереження.

Автором акцентовано на важливості використання науково-технічних засобів під час огляду речей і предметів, за допомогою яких можливо заощаджувати ресурси та час, що надає можливість закінчити досудове розслідування у визначений строк.

Процес огляду речей закінчується відображенням у протоколі всіх виявлених ознак й особливостей, що мають значення для кримінального провадження, а трансформація їх у речові докази відбувається шляхом надання їм процесуальної форми, тобто прийняття процесуального рішення, що виражається у винесенні постанови про визнання предметів речовими доказами.

Після проведення різноманітних експертиз усі речові докази мають бути поміщені для зберігання, що забезпечить їх належний стан. З цією метою в органах внутрішніх справ, підрозділах податкової міліції, служби безпеки, прокуратурах, судах, судово-експертних установах обладнують спеціальні приміщення зі

стелажами, оббитими металом дверима, гратами на вікнах, охоронною та протипожежною сигналізацією. Якщо такого приміщення немає, то виділяють спеціальний сейф або металеву шафу достатнього розміру.

У *підрозділі 3.3. «Удосконалення науково-технічного забезпечення наступного етапу розслідування вбивств»* запропоновано використання поліграфа з метою ефективного розкриття та розслідування вбивств. Прилади цього виду використовують у клінічній медицині, у прикладній психофізіології, а одним з окремих напрямів використання цього науково-технічного засобу є детекція брехні. Спеціальне психофізіологічне дослідження – це складна багатоетапна процедура, під час якої поліграф виконує єдину функцію: реєструє швидкоплинні реакції організму людини у відповідь на інформацію, що йому передається.

Рекомендовано застосовувати дві методики психофізіологічної діагностики особистості в розслідуванні злочинів, а саме: «тест контрольних запитань» і «тест на знання винного».

«Тест контрольних запитань» є менш доцільним для використання в розслідуванні вбивств, оскільки для невинуватих осіб він може виявитися стресогенним фактором, який може змінити адекватність реагування на поставлені запитання, адже сам факт підозри невинуватої особи у вчиненні злочинів такої тяжкості й загроза кримінальної відповідальності за санкціями таких статей можуть викликати зміну всіх психофізіологічних характеристик особистості, які фіксує поліграф.

У розслідуванні вбивств доцільним є використання «тесту на знання винного», оскільки особа, яка вчинила вбивство, за будь-яких обставин буде побоюватися настання кримінальної відповідальності більшою мірою, ніж та, яка вчинила менш тяжкий злочин, або та, яка взагалі нічого не вчиняла.

Наголошено на тому, що поліграф є науково-технічним засобом, який може бути використаний у розслідуванні вбивств, що є суттєвим удосконаленням науково-технічного забезпечення наступного етапу розслідування вбивств.

Запропоновано використання досвіду правоохоронних органів США щодо розслідування вбивств за допомогою ідентифікації особи потерпілого за зубами. Ідентифікація заснована на вивченні зубів, пломб, вкладок, коронок, мостів, протезів і є дієвою, оскільки зуби – це найміцніші частини людського тіла. За допомогою картотек зубів, що ведуть стоматологи, часто вдається встановити особу невпізнаного чи скелетованого трупа.

Обґрунтовано та запропоновано створити в ДНДЕКЦ МВС України картотеку зубів, що підвищить ефективність розслідування вбивств.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що полягає в розробленні таких положень:

1. Під науково-технічними засобами, що використовуються у кримінальній процесуальній діяльності, варто розуміти науково обґрунтовану систему існуючих і тих, що розробляються, приладів, пристроїв, устаткування, інструментів, матеріалів,

речовин, програм і технологій та наукових положень, методів і методик їх застосування й використання уповноваженими особами відповідно до закону для виявлення, фіксації, вилучення, упакування, транспортування, передачі, зберігання, слідчого огляду, попереднього та експертного дослідження, кримінальної реєстрації ідеальної та матеріальної інформації про подію злочину та особу злочинця, його розшуку та затримання, що здійснюється на основі слідчої, експертної, судової та оперативної практики, а також активного впровадження природничих і технічних наук з метою повного, усебічного, об'єктивного та швидкого виявлення й розслідування злочинів і викриття осіб, винних у їх вчиненні.

2. Класифікацію науково-технічних засобів необхідно здійснювати на змішаній основі, оскільки більшість науково-технічних засобів є багатофункціональними, і чітко та категорично визначити межу, що відділяє одну класифікаційну групу від іншої, практично неможливо, а тому з розвитком науково-технічного прогресу наведені вище класифікації будуть постійно змінюватися та доповнюватися інноваційними засобами.

3. Класифікацію науково-технічних засобів запропоновано доповнити: а) за суб'єктом їх використання – «науково-технічні засоби слідчого-криміналіста» (у зв'язку зі створенням в органах внутрішніх справ підрозділів розслідування злочинів, учинених проти життя та здоров'я особи, у яких було введено посади старших слідчих в особливо важливих справах – криміналістів, до посадових обов'язків яких належить використання науково-технічних засобів під час розслідування); б) за призначенням – «науково-технічні засоби для створення повноцінних умов для отримання й передачі інформації на відстань у режимі реального часу» (КПК України 2012 року містить статтю 232 «Допит і впізнання у режимі відеоконференції», під час якої використовуються науково-технічні засоби, які раніше, у зв'язку з відсутністю можливості проведення дистанційного досудового розслідування, не використовувались у кримінальному провадженні та не були передбачені жодною з класифікаційних груп); в) за видом – «програми» і «технології» (без відповідного програмного забезпечення неможлива робота сучасних науково-технічних засобів, зокрема робота FARO® Laser Scanner Focus3D без програми FARO SCENE, а без технології Internet неможливе проведення дистанційного досудового розслідування); г) до комплектів науково-технічних засобів запропоновано включити GPS-навігатори, з метою використання під час проведення слідчих (розшукових) дій за фактами вбивств.

4. Зазначено, що коло суб'єктів, які використовують науково-технічні засоби, є ширшим за коло суб'єктів, які застосовують ці засоби. До суб'єктів, які використовують науково-технічні засоби в розслідуванні вбивств, належать прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, працівник оперативного підрозділу. До суб'єктів, які застосовують науково-технічні засоби в розслідуванні вбивств, належать: спеціаліст та експерт.

5. Під науковим забезпеченням використання науково-технічних засобів варто розуміти наукові здобутки криміналістів і процесуалістів, тобто кандидатські й докторські дисертації, монографії, навчальні посібники, підручники та інші доробки, що були написані, захищені, опубліковані за тематикою використання науково-технічних засобів, тактикою проведення слідчих дій, методикою розкриття

та розслідування окремих видів злочинів і, зокрема, вбивств, тобто розроблені криміналістикою науково обгрунтовані методи, методики та рекомендації з використання науково-технічних засобів, які стали науковим підгрунтям та джерельною базою для нашого дисертаційного дослідження. Під правовою регламентацією використання науково-технічних засобів варто розуміти закони України та інші нормативно-правові акти, що регламентують використання рекомендованих криміналістикою науково-технічних засобів та легалізують дані, отримані в результаті їх використання.

Належне наукове забезпечення і правова регламентація використання науково-технічних засобів є запорукою швидкого, повного, усебічного й об'єктивного розслідування злочинів загалом і вбивств зокрема.

6. Огляд місця події переважно є першою, невідкладною та найбільш інформативною процесуальною дією за фактами вбивств і, зазвичай, проводиться до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, яке здійснюється негайно після завершення огляду. Головною особливістю, яка відрізняє огляд місця події за фактами вбивств від інших видів слідчого огляду, є наявність трупа або його частин на місці події. Під час огляду місця події більшість дій процесуального та медичного характеру здійснюються з використанням науково-технічних засобів, тобто кожен огляд місця події потребує науково-технічного забезпечення. Однією з головних умов оптимізації розслідування вбивств є використання науково-технічних засобів, без чого неможливо здійснити жодну дію у матеріальній обстановці місця події, а тому належне науково-технічне забезпечення огляду місця події за фактами вбивств є запорукою успіху в найбільш швидкому, повному, усебічному, об'єктивному та ефективному розслідуванні злочинів зазначеної категорії.

7. При розслідуванні вбивств у більшості випадків труп оглядають як на місці події – у межах огляду місця події, так і в морзі – у межах окремої слідчої (розшукової) дії. Під час огляду трупа на місці події для дослідження трупних змін та суправітальних реакцій судово-медичний експерт використовує такі науково-технічні засоби: ртутний термометр – для вимірювання температури повітря, води, трупа; електротермометр – для вимірювання температури трупа в тканинах печінки; динамометр – для дослідження трупних плям; металевий стержень чи лінійку – для виклику ідіомускулярної пухлини; неврологічний молоток – для проведення проби на механічне подразнення скелетних м'язів та сухожильних рефлексів; прилад для електроподразнення скелетних м'язів; розчин пілокарпіну й атропіну – для перевірки реакції очей; шприц туберкуліновий та голки – для ін'єкцій; хронометр – для засікання часу зміни кольору трупних плям; діагностичні таблиці, номограми. Отже, огляд трупа як одна з невідкладних слідчих (розшукових) дій початкового етапу розслідування вбивств потребує належного науково-технічного забезпечення.

8. З метою удосконалення науково-технічного забезпечення початкового етапу розслідування вбивств, на нашу думку, слід використовувати такі науково-технічні засоби: а) для виявлення матеріальних слідів (лазерні сканери – для зчитування слідів рук; фіброгастроскоп – для пошуку дрібних предметів у важкодоступних місцях; теплове інфрачервоне фотографування – для пошуку трупів, захованих на місцевості; георадіолокатори «ОКО» і «Грот»- для пошуку захоронених трупів); б) для фіксації матеріальної інформації (FARO Laser Scanner

Focus^{3D} – при фіксації місця події та програми FARO SCENE WebShare – для оброблення інформації отриманої за допомогою FARO Laser Scanner Focus^{3D}; програми Google Earth – для отримання супутникових зображень місця події; GPS навігатори – для прив'язування місця події до конкретних географічних координат за допомогою системи глобальної космічної навігації; фотоапарати, обладнані GPS-приймачем та компасом – для точної фіксації сфотографованих об'єктів відносно координат та сторін світу); в) для вимірювання (лазерні далекоміри – для встановлення відстаней до віддалених і труднодоступних об'єктів; лазерні указки – для встановлення напрямку пострілу методом візування); г) для попереднього дослідження (засоби експрес-аналізу – для встановлення походження біологічних речовин та з'ясування групи крові); ґ) для упакування та зберігання (спеціально виготовлені пакувальні матеріали – для різних категорій речових доказів); д) для пошуку та ідентифікації (програми «Мегаробот» – для встановлення особи невпізнаних трупів методом реконструкції обличчя та застосуванням комп'ютерного відеоспівставлення TADD – 2; програму «YASNI» – для пошуку та ідентифікації особи за зовнішністю, шляхом моніторингу соціальних мереж); е) для кримінальної реєстрації та пошуку інформації (автоматизовану дактилоскопічну інформаційно-пошукову систему «Папілон» – для пошуку осіб за дактилоскопічним відбиткам; автоматизовані інформаційно-пошукові системи «Монстр», «Насильство», «Діалог», «Серіал-2» – для збору та початкового аналізу необхідних відомостей про серійні злочини проти особи; єдиний для ГУ МВС, УМВС, міськрайлінорганів електронний накопичувач даних (підсистема «Злочин») – для систематизації відомостей щодо обставин учинення тяжких та особливо тяжких (серійних, резонансних) злочинів).

9. З метою вдосконалення розкриття та розслідування вбивств на наступному етапі варто використовувати такі науково-технічні засоби: а) для вилучення ідеальної та матеріальної інформації (психологічні індикатори (музикального чи запахового фону, лікарські засоби) – під час допитів; електронні дактилосканери – для спрощення процедури отримання зразків відбитків рук, оперативного формування автоматизованих баз даних та ідентифікування осіб, затриманих без документів, осіб, які відмовляються назвати свої анкетні дані чи умисно змінюють їх, осіб, які перебувають у стані сильного алкогольного чи наркотичного сп'яніння, осіб, які перебувають у безсвідомому стані, або невпізнаних трупів; лазерні сканери – для вилучення слідів рук, які раніше неможливо було виявити та вилучити з гладких поверхонь; спеціального клею – для поліпшення вилучення слідів рук); б) для експертного дослідження ідеальної та матеріальної інформації (поліграф – для використання «тесту на знання винного»; тепловізор під час допиту підозрюваного – для підвищення можливості отримання інформації про емоційну напруженість підозрюваного у вчиненні вбивства; засобів аналізу волосся, які полегшують виявлення наркотичних речовин, передусім, коли минув значний проміжок часу з моменту вживання цих речовин; програм для цифрового збільшення фотографій; засоби дослідження мітохондріальної ДНК – для дослідження мінімальної кількості деградованої ДНК, виділеної з пошкоджених об'єктів, біологічного матеріалу, клітини якого не містять ядра, а також для встановлення родинних зв'язків за материнською лінією як за вертикаллю

(між батьками та дітьми), так і за горизонталлю (між братами та сестрами), що неможливо під час використання методів аналізу ядерної ДНК; аналізатор рідини Флюорат – 02 – 3 м, який дає змогу встановлювати наявність крові як у замитих і запраних, так і у видимих неозброєним оком плямах крові на речових доказах); в) для пошуку та ідентифікації (програмного забезпечення – для ідентифікації та відслідковування серійних убивць); г) для кримінальної реєстрації та пошуку інформації (криміналістичних обліків, в яких зберігати усі можливі зразки для експертизи (слини, крові, волосся з голови, рук, ніг, лобка та підборіддя, нігтів, відбитків пальців, запаху, голосу, фото-, відеозображення, відбитків зубів тощо) підозрюваних у вчиненні насильницьких злочинів; комп'ютеризованої бази даних яка міститиме інформацію про зниклих дітей; автоматизованих обліків генетичних ознак людини до яких заносити ДНК-профілі абсолютно всіх осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності, що дасть можливість створити національну базу ДНК-профілів), і вжити таких організаційних заходів: а) розподілити ДНК лабораторії таким чином, щоб хоча б одна ДНК лабораторія була розташована в кожній області України, незалежно від того, до якого відомства вона належатиме; б) створити в Експертній службі МВС України картотеки зубів для встановлення за зубами, пломбами, вкладками, коронками, мостами, протезами особи невпізнаного чи скелетованого трупа (одонтологія); в) розробити прилад для вимірювання ударного навантаження та розміру площини контактної взаємодії холодної зброї ударно-дробильної дії, який дасть можливість проводити необхідні експертні дослідження під час розслідування вбивств.

10. Розроблено практичні рекомендації щодо запровадження дистанційного досудового розслідування, що передбачає можливість проведення окремих слідчих (розшукових) дій за умови, що учасники таких дій на момент їх проведення перебувають у різних місцях, географічно віддалених одне від одного на відстань, що створює неможливість їх безпосереднього контакту. Такий контакт відбувається завдяки використанню науково-технічних засобів: а) персонального комп'ютера, обладнаного відеокамерою, мікрофоном і динаміками; б) відповідного програмного забезпечення, яке здатне зчитувати, відтворювати аудіовізуальну інформацію та забезпечувати інформаційну безпеку, зокрема, програма типу «Skype» чи її аналоги; в) відповідної технології, яка здатна забезпечувати належну якість зображення і звуку та передавати аудіовізуальну інформацію на відстань, зокрема, технології «Internet».

11. На основі узагальнення дисертаційних робіт з методики розслідування вбивств (три докторські і 19 кандидатських), підготовлених українськими вченими, встановлено, що використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств на монографічному рівні не розглядалося.

12. Особливістю огляду предметів та зберігання речових доказів є обов'язкове використання науково-технічних засобів під час виявлення, фіксації, вилучення, упакування, транспортування, передачі, слідчого огляду, попереднього дослідження та зберігання речових доказів з метою отримання, використання та збереження криміналістично значущої інформації про подію кримінального правопорушення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Тимчишин Д. М. Поняття «науково-технічний засіб» у контексті розслідування вбивств / Д. М. Тимчишин // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – К., 2011. – № 3 (76). – С. 169–176.

2. Тимчишин Д. М. Використання науково-технічних засобів під час огляду місця події за фактами вбивств / Д. М. Тимчишин // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – К., 2012. – № 3 (82). – С. 150–157.

3. Тимчишин Д. М. Використання науково-технічних засобів під час огляду трупа за фактами вчинення вбивств / Д. М. Тимчишин // Право України. – 2012. – № 6. – С. 308–313.

4. Тимчишин Д. М. Використання науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного у вчиненні вбивства / Д. М. Тимчишин // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – К., 2013. – № 2 (87). – С. 295–301.

5. Тымчишин Д. М. Использование научно-технических средств при получении образцов для экспертизы у подозреваемого в совершении убийства / Д. М. Тымчишин // Право и политика. – Бишкек, 2013. – № 2. – С. 238–242.

6. Тимчишин Д. М. Суб'єкти використання науково-технічних засобів / Д. М. Тимчишин // Актуальні проблеми нормативно-правового забезпечення діяльності та професійної підготовки працівників правоохоронних органів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 15–16 квіт. 2011 р.). – Івано-Франківськ, 2011. – С. 196–198.

7. Тимчишин Д. М. Наукове і правове забезпечення використання науково-технічних засобів під час розслідування вбивств / Д. М. Тимчишин // Проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства України на сучасному етапі : матеріали круглого столу (м. Київ, 20 трав. 2011 р.). – К., 2011. – С. 253–255.

8. Тимчишин Д. М. Класифікація науково-технічних засобів, які використовуються у кримінальному процесі / Д. М. Тимчишин // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 28 жовт. 2011 р.). – Одеса, 2011. – С. 355–357.

9. Тимчишин Д. М. Удосконалення науково-технічного забезпечення початкового етапу розслідування вбивств / Д. М. Тимчишин // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лют. 2012 р.). – Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – С. 253–254.

10. Тимчишин Д. М. Використання науково-технічних засобів під час огляду речей за фактами вчинення вбивств / Д. М. Тимчишин // Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 жовт. 2012 р.). – Х., 2012. – С. 365–366.

11. Тимчишин Д. М. Перспективи використання поліграфа у розслідуванні вбивств / Д. М. Тимчишин // Правові реформи в Україні: реалії сьогодення : матеріали всеукр. наук.-теор. конф. (м. Київ, 11 жовт. 2012 р.). – К., 2012. – С. 169–171.

12. Тимчишин Д. М. Про необхідність відеофіксації допиту підозрюваного у вчиненні вбивства / Д. М. Тимчишин // Реформування системи кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 16 листоп. 2012 р.). – Ірпінь, 2012. – С. 300–301.

АНОТАЦІЯ

Тимчишин Д.М. Використання науково-технічних засобів у розслідуванні вбивств. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2014.

Автором на основі загальної теорії криміналістики та узагальнення даних проведеного анкетування і результатів судово-слідчої практики проведено ґрунтовне дослідження сучасного стану науково-технічного забезпечення розслідування вбивств в Україні. Сформульовані положення і рекомендації надали можливість отримати систему теоретичних та практичних поглядів на стан, тенденції і перспективи розвитку цього напряму діяльності й запропонувати конкретні шляхи їх реалізації в законотворчому процесі та практичній діяльності правоохоронних органів України.

Головною метою роботи є розроблення теоретичних засад і практичних рекомендацій науково-технічного забезпечення розслідування вбивств, обґрунтування пропозицій щодо подальшого удосконалення методики розслідування злочинів цієї категорії.

Ключові слова: науково-технічний засіб, спеціальні знання, вбивства, розслідування, використання науково-технічних засобів.

АННОТАЦИЯ

Тымчишин Д.М. Использование научно-технических средств в расследовании убийств. – *Рукопись.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2014.

Автором на основе общей теории криминалистики и обобщения данных проведенного анкетирования, а также результатов судебно-следственной практики проведено обстоятельное исследование современного состояния научно-

технического обеспечения расследования убийств в Украине. При помощи сформулированных положений и рекомендаций получена система теоретических и практических взглядов на состояние, тенденции и перспективы развития этого направления деятельности и предложены конкретные пути их реализации в законотворческом процессе и практической деятельности правоохранительных органов Украины.

Главной целью работы является разработка теоретических основ и практических рекомендаций научно-технического обеспечения расследования убийств, обоснование предложений по дальнейшему совершенствованию методики расследования преступлений данной категории. Исследование получило практическое воплощение в разработанных на его основе методических рекомендациях и советах для правоохранителей.

Предложены все научно-технические средства, используемые в уголовном производстве, разделить на классификационные группы по происхождению, целевому назначению, функциональному назначению, отрасли научного знания, виду, сфере использования, субъекту использования, в соответствии с задачами, решаемыми с их помощью, с позиций уголовного процессуальной науки, по наборам, комплектам и комплексу научно-технических средств.

Отмечено, что круг субъектов, использующих научно-технические средства, является шире круга субъектов, которые применяют эти средства. К числу субъектов, использующих научно-технические средства в расследовании убийств относятся: прокурор, руководитель органа досудебного расследования; следователь; сотрудник оперативного подразделения. К субъектам, применяющим научно-технические средства в расследовании убийств, относятся специалист и эксперт.

С целью эффективного раскрытия и расследования убийств предложено использовать полиграф. Приборы этого вида применяются в медико-биологических исследованиях, в клинической медицине, в прикладной психофизиологии, и одним из отдельных направлений использования этого научно-технического средства является детекция лжи. Специальное психофизиологическое исследование – это сложная многоэтапная процедура, во время проведения которой полиграф выполняет единственную функцию – регистрирует мимолетные реакции организма в ответ на информацию, которая ему передается.

Надлежащее научное обеспечение и правовая регламентация использования научно-технических средств является залогом быстрого, полного, всестороннего и объективного расследования преступлений в целом и убийств в частности.

Ключевые слова: научно-техническое средство, специальные знания, убийства, расследования, использование научно-технических средств.

SUMMARY

Tymchyshun D.M. The use of the scientific and technical means in murders investigation. – *Manuscript*.

Thesis for the degree of Candidate of legal sciences in specialty 12.00.09 – Criminal procedure and Criminalistics; Forensic Expertise; Operational investigative activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2014.

On the base of the general theory of criminology and synthesis of questioning and the results of a survey conducted by forensic practice, the writer has conducted a thorough study of the current state of scientific and technical means in murders investigation in Ukraine. Formulated points and recommendations provided the opportunity to obtain a system of theoretical and practical views on the status, trends and prospects of development of this area of activity and to suggest concrete ways of it's implementation in the legislative process and the practice of the law enforcement bodies of Ukraine.

The main purpose of this dissertation is to elaborate the theoretical framework and practical recommendations of the scientific and technical support in murders investigation, the argumentation of the proposals for further improvement of the methods of investigation of this category of crimes.

Keywords: scientific and technical means, expertise, murder, investigation, use of scientific and technical means.